

TMI Jaakko Kullberg

Harmaahaikarankuja 3 I 9

00940 Helsinki

p. 050-3288886

Koverharin alueen hyönteisselvitys

1. Johdanto

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvitysalueelta tunnistaa maastoinventoinnein selkärangattomille arvokkaat ympäristöt. Työn tarkoituksena ei ollut tehdä kattavaa ja laajaa, kaikkia lajeja koskevaa inventointia sen huomattavasta työmäärästä johtuen. Arvokkaiden ympäristöjen tunnistaminen perustui alueella tehtäviin uhanalaisten lajien havaintoihin, niiden ravintokasvien esiintymiseen sekä olennaisten elinympäristöjen tunnistamiseen. Erityisesti kiinnitettiin huomiota valoisuudeltaan, kasvillisuudeltaan ja mikroilmastoltaan lämpimiin ”paahdeympäristöihin.” Paahdeympäristö -termillä korostetaan erityisesti monien tavallisilla ravintokasveilla esiintyvien hyönteisten vaatimuksia avoimien ja mikroilmastoltaan lämpimien elinympäristöjen suhteen sekä erikoisesti avoimien hiekkamaiden merkitykseen.

Hankoniemi on paahdelajistoltaan Suomen ehdotonta huippua, vaikka ilmakuviin perusteella viime vuosisadan alkupuolen laajat hietikkoalueet ovat dramaattisesti pienentyneet. Silti jo etukäteen oli selvää, että uhanalaisia lajeja tullaan löytämään tienvarsilta ja erilaisista avoimista ruderaattiympäristöistä. Näillä niin sananotuilla sekundäärisillä elinympäristöillä on tänä päivänä suuri merkitys paahdelajiston säilymiseen maassamme verrattuna kutistuviin luonnonbiotooppeihin.

Alueella on myös potentiaalia myös metsäalueilla sijaitsevilla paahteisilla alueilla erityisesti yksittäisten suurten puiden suhteen sekä hiekkapohjaisten kosteikoikkojen ja dyynialueilla. Edelleen aluetta tarkasteltiin kokonaisuutena ja arvioitiin tienvarsien hoitotarvetta ja tehdasalueen potentiaalia maisemointikohteena.

2. Menetelmät

Tutkimusalue pyrittiin käymään kertaalleen kattavasti läpi. Tienvarsia pitkin ajettiin autolla ja pysähdyttiin paikoille, missä hietikkoa, keto- tai ruderaattikasvillisuutta oli havaittavissa. Lisäksi Google Mapsistä etsittiin karujen ja lähtökohtaisesti epäkiinnostavien metsäalueiden sisään jääneitä aurinkoisia alueita, jotka käytiin erikseen tarkistamassa. Lisäksi yhtenä päivänä käytiin läpi koko varsinainen Koverharin tehdasalue teollisuusautiomaita myöten portilta saadun luvan kanssa. Matkassa kulki mukana haavi, jota käytettiin paitsi kiinniottamiseen niin myös kasvillisuuden haavimiseen. Lisäksi uhanalaisten perhoslajien ravintokasveilta etsittiin toukkia ja niiden syömäjälkiä sekä pidettiin silmällä niittysuppilohämähäkkien pesiä. Selvityksen henki ei ollut kaikkien lajien löytäminen, vaan toimeksiantosuunnitelman mukaisesti nopeasti rajata uhanalaisen lajiston kannalta tärkeät tai potentiaaliset paikat ja sitten siirtyä eteenpäin. Uhanalaisten lajien havainnot merkittiin karttaan tai käsillä olevaan iPadin Google maps ohjelmaan. Suurissa esiintymissä merkittiin myös tietty alue arvokkaaksi havaintomäärän ollessa suuri.

Tutkimuspäivät, kohdealueet ja sään kuvaus:

21.06. 16:20-22:30, puolipilvistä ja muutama sadekuuro. 11-12°C astetta. Vähän perhosia. Pohjois- ja itäosat tehtaan portille.

06.07. 17:05-22:10, pääosin puolipilvistä 16-18°C. Perhoset hyvin lennossa.

22.07. 11:20-21:30, pääosin pilvistä 17-19°C. Perhoset hyvin lennossa. Koverharin teollisuusalueen tarkistus, sieltä Hangon suuntaan tietä pitkin.

23.07. 11:00-22:00, aurinkoisesta pilviseen 19-22°C. Alueen eteläosat Tvärminneen johtavan tien varrelta ja Koverharin risteykseen saakka sekä pohjoisen metsä alueen avoimet kohdat.

26.07. 10:00-18:10, aurinkoista 20-26°C. Perhoset hyvin lennossa. Viskon alue, rataa pitkin jonkun matkaa itään. Sitten uudelleen Koverharin suuntaan.

03.08. 17:30-21:30, puolipilvistä 17-19°C. Perhoset aika hyvin lennossa. Lappohjasta etelän suuntaan ja rantaan.

13.08. 17:30-21:35, pilvistä 16-18°C. Lento vaisua aiemman sateen vuoksi, pohjoinen rautatie ja iso sähkölinja.

3. Tulokset

Uhanalaisia lajeja havaittiin selvityksessä yhteensä 11, joista seitsämän on erittäin uhanalaisia (EN) ja vaarantuneita (VU) neljä. Lajeista peräti viisi on luokiteltu valtioneuvoston päätöksellä erityisesti suojeltaviksi lajeiksi, joiden rajattujen esiintymisalueiden heikentäminen tai hävittäminen on laissa kielletty. Uhanalaisten lajien kannalta tärkeimmät alueet sekä merkittävimmät suuret paahdeympäristökohteet on esitetty kartoissa 1-2. Varsinaiset uhanalaishavainnot on esitetty yhteenvedona kartoissa 3-6 sekä lajit esitelty alla olevassa lajikohtaisessa luettelossa. Havaitut uhanalaiset lajit on mainittu suomalaisin ja tieteellisin nimin, uhanalaisuusluokka on mukana lyhenteenä. Tähti (*) tarkoittaa erityisesti suojeltavaa lajia.

Marunatöyhtökoi *Bucculatrix ratisbonensis* EN*

Ketomarunalla (*Artemisia campestris*) elävä usein vaikeasti huomattava laji, jota havaittiin kaksi kotekokehtoa ravintokasvilta alueelta H: 59°52'59.87"N 23°12'5.95"E (kuva 5). Laji on aiemmin virheellisesti ilmoitettu nimellä *Bucculatrix artemisiella*, mutta kaikki Hankoniemen havainnot koskevat tätä lajia.

Hietapussikoi *Coleophora caelebipennella* EN

Ketomarunalla elävä laji, jota tavattiin alueelta H kaksi yksilöä kohdista 59°52'55.84"N 23°12'25.24"E ja 59°52'54.70"N 23°12'30.42"E (kuva 5).

Kenttäpussikoi *Coleophora directella* EN*

Ketomarunalla elävä laji, jota tavattiin yksi yksilö alueelta H: 59°52'55.29"N 23°12'27.52"E (kuva 5).

Kangaskeltanosulkanen *Oxyptilus ericetorum* VU

Vaikeasti lähilajeistaan tunnettava huopakeltanolla elävä laji, jota varmistettiin yksi yksilö alueelta I (kuva 3). Suvun yksilöitä lensi alueilla I ja H paikoin runsaana.

Marunapeilikääriäinen *Pelochrista infidana* EN*

Ketomarunalla elävä laji, jota esiintyi monin paikoin tienvarsilla paikoilla H ja I (kuvat 3-6)

Malipeilikääriäinen *Eucosma pupillana* VU

Malilla eli koiruoholla (*Artemisia absinthium*) elävä laji. Lajia havaittiin kaksi yksilöä alueen I (kuva 5.) tienvarressa, missä malia kasvoi muutaman kymmenen metrin matkalla.

Mailaskiiltokääriäinen *Cydia medicaginis* EN*

Suomessa harvinaisella sirppimailasella (*Medicago falcata*) elävä laji, jonka ainoa tunnettu esiintymä on Lappohjan sataman uimarannalla. Koverharin tehtaan alueelta M havaittiin yksi yksilö kelta-apilalta haavimalla (kuva 4). Yksilö on katsottava alueelle harhautuneeksi.

Hietikkokenttäkääriäinen *Dichrorampha heegerana* EN

Ilmeisesti ketomarunalla elävä laji, jonka toukkaa ja varmaa ravintokasvia ei tunneta. Esiintyi runsaslukuisena pitkällä matkalla alueella H (kuvat 4-6)

Vihermittari *Thalera fimbrialis* EN

Kanervalla ja muutamilla muillakin kasveilla elävä laji, jonka esiintymisalue voi hyvin kattaa huomattavasti suureman alueen kuin tässä on esitetty. Laji esiintyi alueelta H itäosasta aina alueelle K saakka (kuva 4-6). Todennäköisesti laji esiintyy myös läheisillä paahdealueilla G ja F (kuva 1).

Loistokaapuyökkönen *Cucullia argentea* VU*

Komeimpiin yöperhosiimme kuuluva ketomarunalla elävä laji, jota tavattiin kaksi yksilöä Syndalenin läpi kulkevan tien varresta ja risteyksestä alueelta I (kuva 3), yksi ketomarunaa kasvavalta rautatielinjalta tehdasalueelta (kuva 4) sekä kolme aikuista yksilöä alueen H länsipään risteyksestä (kuva 6).

Niittysuppilohämähäkki *Agelena labyrinthica* VU

Suurikokoinen hämähäkkilaji, joka tekee helposti havaittavan 10-30 cm halkasijaltaan olevan seittityynyn pesäkolonsa ympärille ja saalistaa siihen jouksevia tai laskeutuvia hyönteisiä. Lajia esiintyi runsaana lähes koko alueen H etelänpuoleisella sähkölinjalla (kuva 5-6).

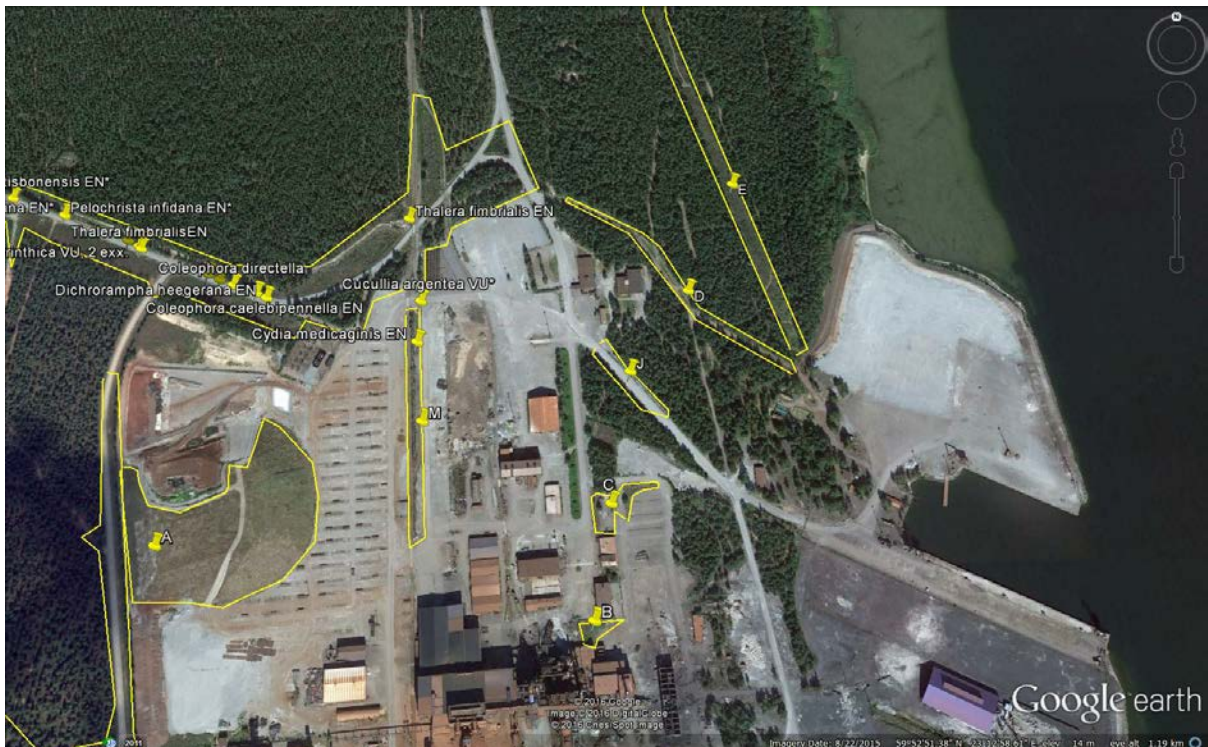
Kuva 1. Merkittävät kasvipeitteiset paahdealueet Koverharin alueella. Alueilla H, I, K, M tavattiin merkitsevässä määrin uhanalaisia lajeja. Alueilla B, C, H, I, L, M kasvoi merkittävässä määrin ketomarunaa, joka on monen uhanalaisen hyönteislajin ravintokasvi Hankoniemellä. Pohjoisosan pitkät sähkölinjat G & F ovat hyviä paahdeympäristöinä, mutta niiltä puuttuu lähes kokonaan uhanalaisille lajeille tärkeät ruohokasvit.

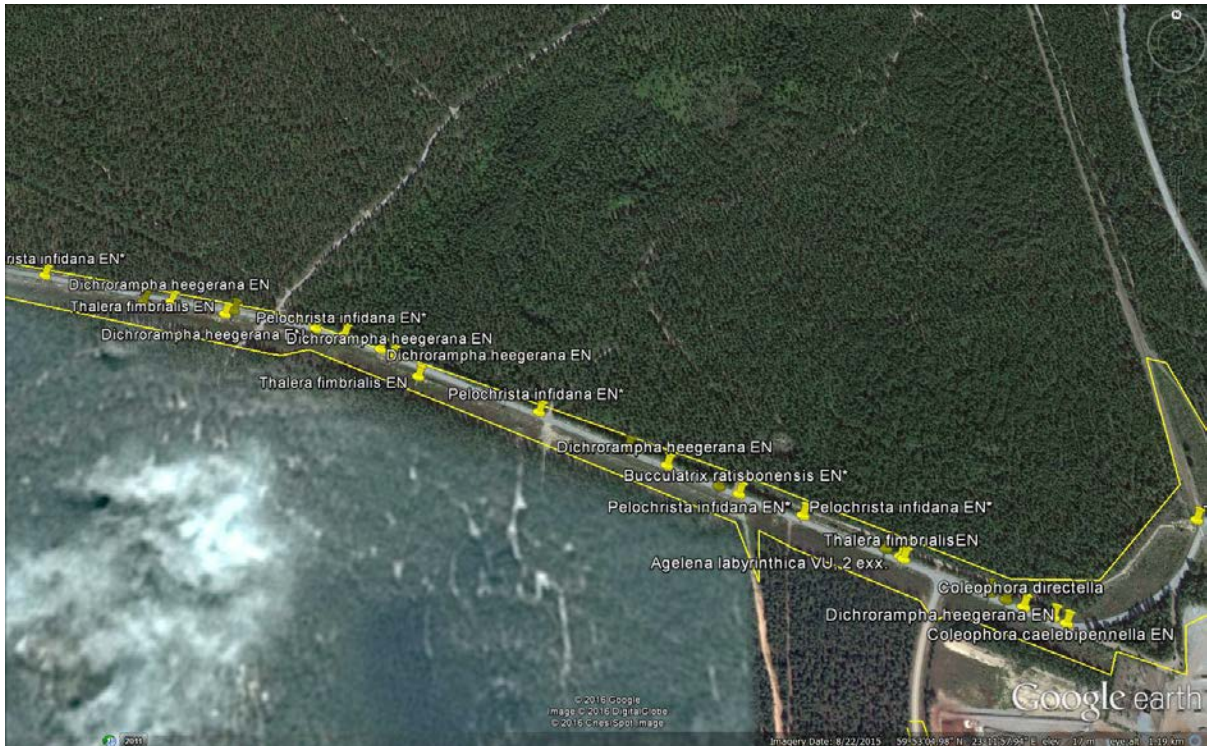
Kuva 2. Osasuurennos, jossa näkyy paremmin Koverharin tehdasalueen kohteet. Alue A on maisemoitu maa-aineskasa, jonka päällä kasvoi jonkin verran päivänkakkaraa ja pujoa. Alueella J kasvoi tyrniä ja perhosille tärkeää ahdekaunokkia (*Centaurea jacea*). Alue H ja I ovat tärkeimmät kohteet ketomarunan kasvupaikkoina. Kasvia kasvaa paljon teiden varsilla ja pienillä ketoalueille sekä sähkölinjoilla.

Kuva 3. Koverharin alueen eteläosa, johon uhanalaisten lajien havainnot on merkitty.

Kuva 4. Koverharin tehdasalueen pohjoisosan uhanalaisesiintymät.

Kuva 5. Uhanalaisten lajien esiintymien suhteen paras alue oli Viskon tehtaan suunnalta Koverharia kohden vievä tie, jonka eteläreunalla kulkevalla sähkölinjalla oli paljon uhanalaisten lajien esiintymiä. Uheiseen kuvaan ei ole päätytty aivan kaikkia havaintoja, koska tutkimuksessa keskityttiin enemmän havaintojen kattavuuteen kuin määrään. Esimerkiksi vaarantuneen niittysuppilohämähäkin pyyntikoloja havaittiin koko matkalta noin sata kappaletta.

Kuva 6. Viskon alueen uhanalaishavainnot.

4. Päätelmät ja toimenpide-ehdotukset

Koverharin alueen tienvarret ja sähkölinjat sekä varsinkin alueet H ja I (kuvat 3-6) ovat kansallisesti merkittäviä uhanalaisten paahdelajien esiintymispaikkoja. Maanteiden-, rautateidenvarsien ja sähkölinjojen paikoille syntynyt lajisto on siellä tällä hetkellä ihmistoiminnan ansiosta. Vastaavien uusien paikkojen syntyminen luontaisesti on sekin ihmistoiminnan takia estynyt, koska metsäpalot sammutetaan nykyisin tehokkaasti ja dyynien vapaa liikkuminen on estetty metsää istuttamalla. Vastaavien esiintymien uhkana on yleensä mahdolliset teiden levennykset ja kunnostukset sekä liian aggressiivinen ja väärään aikaan toteutettu tienvarsien niitto, joka lisäksi on näin karuilla alueilla ruohokasvillisuuteen kohdistettuna turha. Kaikkein suurin ongelma vastaaville paikoille on kuitenkin umpeenkasvu ja varsinkin männyn leviäminen paahdeympäristöihin. Mäntyjen poisto tienvarsilta ja kedoilta sekä pienien aukkojen teko vierustaviin metsiin auttaisi ketomaisten paikkojen umpeenkasvua vastaan .

Uhanalaisuus ja uhanalaisten lajien määrän kasvu on ongelma, koska se lisää byrokratiaa ja sitä kautta lisää kustannuksia ja vaikeuttaa kaavoitusta. Koverharin alueella asia voidaan nähdä myös toisesta vinkkelistä. Alueella on jo ihmistoiminnan ansiosta elinvoimaisia uhanalaisten lajien esiintymiä, joita voidaan avustaa maisemoimalla Koverharin tehdasalueen maa-ainekasvoja uhanalaiselle lajistolle sopivaksi käyttäen niiden ravintokasveja ja lähialueen pintamaita maisemointiin. Esimerkiksi yksi erityisesti suojeltavan loistokaapuyökkösen esiintymistä sijaitsee keskellä tehdasaluetta radan varressa ja laji leviäisi monen muun ohella maisemoitaville alueille. Hyvin dokumentoidusti suunnitellut ja toteutetut korvaavat elinympäristöt ovat tarpeen tullen hyvä peruste, jos halutaan tulevaisuudessa anoa poikkeuslupia yksittäisen uhanalaisen lajin esiintyessä rakennettavalla alueella.

Tämän tyyppinen ajattelu on meillä vielä varsin uutta, mutta tarkemmin ajatellen erittäin järkevää toimintaa. Uhanalaiset paahdelajit kannattaa ottaa huomioon yhteiskunnan toimintoja suunnitellessa. Pienellä lisäsuunnittelulla niistä tulee helposti avoimessa tilassa runsaita lajeja ja suuremmissa mittakaavassa vähemmän uhanalaisia. Vastaavasti, kun etukäteen on pyritty tekemään niille sopivia avoimia alueita esimerkiksi mäntyä ja kitumetsää poistamalla niin ei ole pelkoa, että lisärakentaminen heti uhkasi niiden esiintymiä. Lisäksi maisemoiminen alueen omilla pintamailla tulee halvemmaksi kuin kalliin mullan levittäminen peitoksi, mikä johtaa nopeasti kasvien voimakkaaseen kasvuun ja hoitotoimien käynnistämiseen.